

L'àrea econòmica de Mollerussa
i l'ordenament del territori català

per ENRIC VICEDO I RIUS

Una de les característiques fonamentals del capitalisme és la concentració. A nivell espacial, aquesta tendència es manifesta en la concentració de la major part de la població, de l'activitat econòmica i dels serveis en una part del territori. La resta del territori estarà poc poblada, la indústria serà molt feble i hi haurà un gran dèficit de serveis. A Catalunya l'activitat econòmica, la població i els serveis es troben concentrats a la franja litoral i prelitoral. Els desequilibris territorials són una de les característiques del desenvolupament econòmic català.

La Divisió Territorial de Catalunya de 1932 pretenia crear unes unitats (regions i comarques) per tal de descentralitzar els serveis. L'objectiu d'aquest treball és insistir en la necessitat de reconèixer, com a unitats d'ordenament del territori, a tota una sèrie de petites àrees de mercat, a més del reconeixement d'altres àrees més grans. L'estudi està centrat en una petita àrea de mercat, que té a Mollerussa com a centre.

Hem dividit el nostre treball en tres parts. En la primera hem estudiat el creixement econòmic de Mollerussa, i el seu paper com a mercat de bens i serveis, i de treball. A la segona part hem intentat situar l'àrea econòmica de Mollerussa en el marc del debat per a una nova Divisió Territorial. Hem enquestat els Ajuntaments democràtics per tal de conèixer el paper que, segons aquests, té Mollerussa en l'àrea que l'envolta. Els resultats de l'enquesta ens han servit per plantejar el paper d'aquesta petita àrea en el futur ordenament territorial de Catalunya. La tercera part constitueix un balanç del nostre estudi. A l'apèndix es reproduïx tot el material obtingut en l'enquesta enviada a un conjunt ample d'Ajuntaments pròxims a Mollerussa.

I. EL CREIXEMENT ECONÒMIC DE MOLLERUSSA

Mollerussa ha experimentat en els últims temps un espectacular creixement demogràfic. Intentem quantificar i interpretar aquest fenomen.

Quadre 1 (1)

Població de Mollerussa 1718-1974			
1718	132	1950	3705
1787	193	1960	4848
1857	967	1970	6685
1900	1759	1971	6804
1910	1940	1972	6840
1920	3015	1973	7085
1930	3185	1974	7336
1936	3319		
1940	3290		

Quadre 2 (2)

Taxa de creixement real de Mollerussa(%) (2)		
Període	Nombre d'anys	Taxa anual
1718-87	69	0'55%
1787-1857	70	2'32%
1857-1974	117	1'74%

Observem com, durant el segle XVIII, la població de Mollerussa es manté quantitativament molt baixa, encara que si utilitzessim números-índex (1718=100) trobaríem un augment del 46'21%. Vilar ha situat el creixement demogràfic de Catalunya entre 1718 i 1787 en un 100%⁽³⁾. Mollerussa té un ritme de creixement demogràfic molt més baix que el conjunt de Catalunya. La taxa de creixement real en aquest període és de 0'55% anual. Entre 1787 i 1857 el creixement de Mollerussa és molt fort (401'03%) i la taxa anual de creixement real és també molt alta 2'32%. Però la població de Mollerussa encara no ha aconseguit superar els mil habitants, encara que està pròxima a superar-los. Aquesta trajectòria de fort creixement no s'atura sinó que continua. Entre 1857 i 1974 l'augment és del 658'63%, la qual cosa significa una taxa de creixement real de 1'74%, taxa molt important.

Comparem ara el creixement demogràfic de Mollerussa amb el de cinc pobles veïns.

Quadre 3

Creixement demogràfic de Mollerussa i pobles pròxims (1930-1974) (4)							
	1930	1936	1940	1950	1960	1970	1974
Mollerussa	3185	3319	3290	3705	4848	6685	7336
Fondarella	416	405	383	453	518	521	540
Golmés	1407	1332	1377	1395	1267	1251	1224
Miralcamp	1052	981	1003	1071	1164	1230	1254
Torregrossa		2502	2318	2444	2625	2485	2434
Sidamon	455	466	446	489	501	510	487

Observem amb atenció el període 1960-74: Mollerussa experimenta un fort creixement demogràfic, mentre els pobles pròxims considerats augmenten ben poc, romanen constants o perden població.

Centrem-nos en Mollerussa i calculem amb més detall el creixement demogràfic.

Quadre 4	
Taxa de creixement real de Mollerussa (valors anuals)	
Període	Taxa anual (%)
1950-60	2'72%
1960-70	3'26%
1970-74	2'35%
1970-71	1'78%
1971-72	0'52%
1972-73	3'58%
1973-74	3'54%

Les taxes de creixement real són en general molt importants. Intentem aportar una explicació.

- L'originalitat del creixement de Mollerussa -

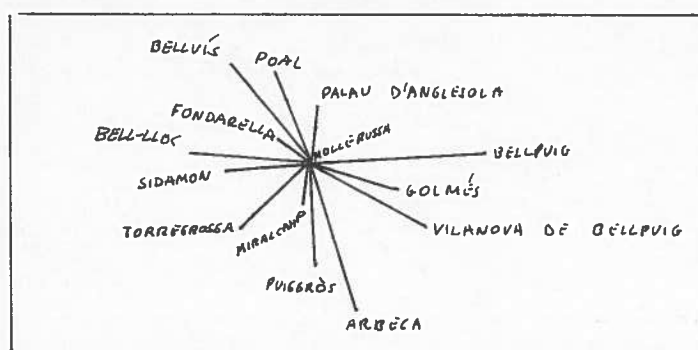
Creixement demogràfic i desenvolupament econòmic van lligats en la història contemporània de Mollerussa. Hem d'entendre el creixement de Mollerussa com un resultat de la influència que exerceix Lleida sobre aquesta població? És a dir, un efecte "spread" segons el model de Gunnar Myrdal?⁽⁵⁾

Pensem que no es pot negar una incidència de Lleida sobre Mollerussa i la seva àrea, però, fonamentalment, el creixement de Mollerussa és un creixement que s'ha de buscar en la mateixa plana d'Urgell: Mollerussa s'ha convertit en el centre administratiu del Canal d'Urgell. Si l'Urgell s'hagués pogut regar amb la Sèquia de Pinyana, és molt possible que Mollerussa fos encara un petit poble o una població que hagués crescut per altres raons. Però en la història de Mollerussa hi ha dues fites molt importants que expliquen el seu desenvolupament econòmic i urbà: la creació de l'estació de ferrocarril i l'establiment de les oficines del Canal d'Urgell. Ambdós fets no estan deslligats, ja que, quan el dret de regar es pagava en espècie, era a l'estació de ferrocarril on es domiciliava el grà.⁽⁶⁾ Observem, com a tret fonamental, aquesta forta relació entre desenvolupament dels transports i creixement econòmic. Sobre aquesta qüestió tornarem a parlar més endavant, quan parlem de la xarxa viària en l'àrea econòmica de Mollerussa.

En resum, observem un creixement de Mollerussa amb dinàmica pròpia, la qual recull la d'una ampla zona de l'Urgell. Mollerussa, poc a poc, i mercès a aquest paper de centre en l'administració de les aigües, s'anirà convertint en un centre econòmic important (de bens i serveis). I serà centre, en un sentit més ample, de tota la zona que paga a la Casa-canal la quota per regatge: 17.000 socis miren a Mollerussa com el centre d'administració del regatge.

- Mollerussa com a mercat de treball, de bens i de serveis -

A la "Geografia de Catalunya" de AEDOS s'ofereix l'estructura dels mercats de Catalunya, l'àrea d'irradiació d'aquests⁽¹⁾. Mollerussa és centre de mercat d'un conjunt de pobles. Vegem:

Mollerussa concentra, en el seu reduït terme, la major part d'indústries i llocs de treball de tota aquesta petita àrea econòmica de la qual és centre.

Quadre 5 (8)

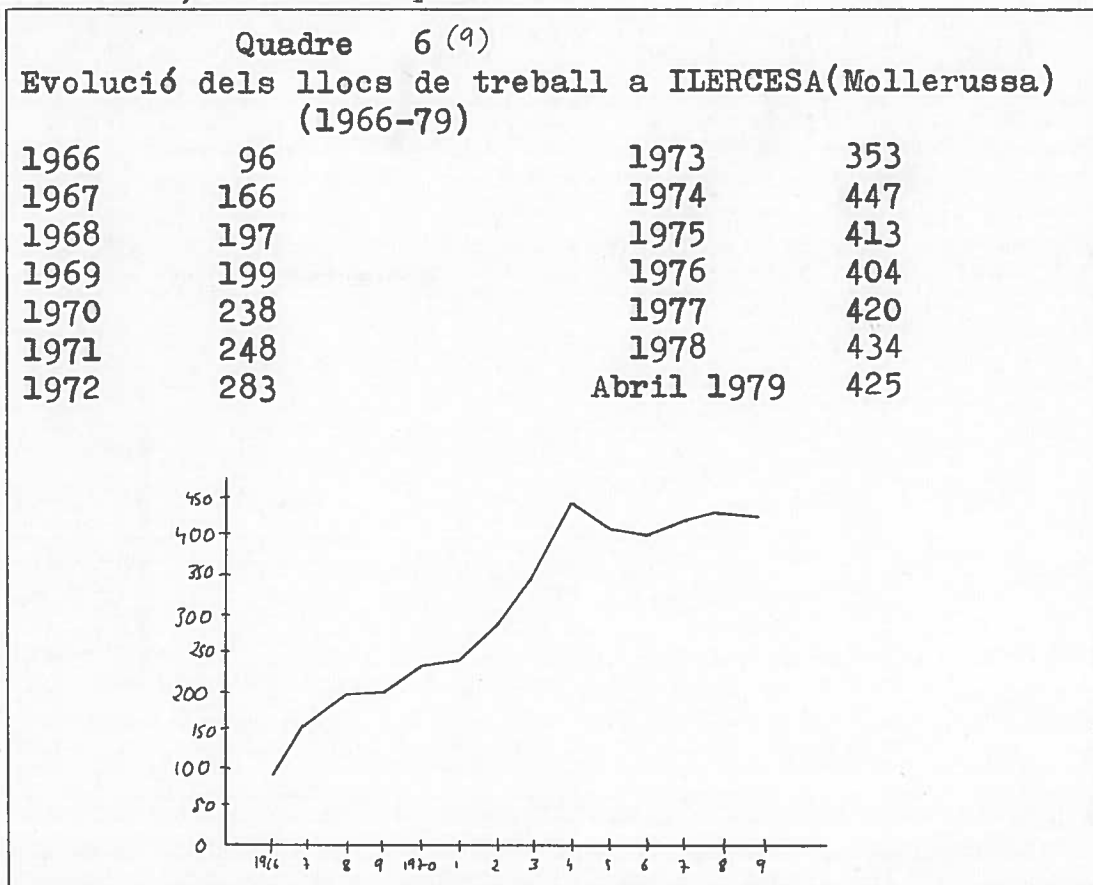
Indústries i actius a la indústria 1964

Poble	Nº Indústries	Nº Actius
Arbeca	9	25
Palau d'Anglesola	13	55
Bell-lloc	21	105
Bellpuig	55	423
Bellví	-	-
Fondarella	2	27
Golmés	1	1
Miralcamp	4	5
Mollerussa	111	1312
El Poal	-	-
Puiggròs	2	6
Sidamon	1	3
Torregrossa	15	57
Vilanova de Bellpuig	5	48

En segon lloc destaca Bellpuig. Aquesta població ha experimentat un creixement important i fins i tot compta amb una llotja, la qual

té una important activitat. Bellpuig també compta amb un mercat setmanal: el del dimarts. Tota una sèrie de bens de consum poden ser adquirits. Tots aquests fets ens suggereixen una qüestió: Bellpuig pertany a l'àrea econòmica de Mollerussa? I a la de Tàrraga? O bé té una àrea pròpia? Són qüestions que caldrà resoldre.

Mollerussa ha desenvolupat molt des dels anys 60 la seva activitat industrial. Estudiarem ara l'evolució del nombre de llocs de treball d'una empresa: ILERCESA, escorxador porcí.

Observem un fort ritme ascendent entre 1966 i 1974. En el període 1975-79 es deixa sentir la crisi econòmica.

Fixem-nos que el bienni 1972-74 els llocs de treball passen de 283 a 447. És a dir, es tracta del moment de màxima expansió d'aquesta empresa. Aquest màxim en la creació de llocs de treball coincideix amb els anys de màxim creixement demogràfic del període 1970-74: el quadre 4 reflecteix un augment d'un 35'81% entre 1972 i 1973, i d'un 35'42% entre 1973 i 1974.

Observem una estreta relació entre creixement demogràfic i augment del número de llocs de treball. Aquest augment extraordinari de la població de Mollerussa en els darrers decennis s'ha d'explicar tan per l'arribada d'immigrants com pel creixement natural dels veïns de Molle-

rusa.

L'estudi del lloc de residència dels treballadors d'ILERCESA permet ampliar el nostre coneixement sobre Mollerussa com a mercat de treball.

Quadre 7 (9 ^{tes})			
Treballadors segons el lloc de residència(ILERCESA,Mollerussa)			
Abril 1979			
Localitat	NºTreballadors	Localitat	NºTreballadors
Arbeca	6	Linyola	8
Balaguer	1	Lleida	6
Bellcaire d'Urgell	1	Miralcamp	23
Bell-lloc	5	El Palau	
Les Borges Blanques	13	d'Anglesola	8
Castelldans	2	El Poal	10
Fondarella	2	Sidamon	4
Golmés	9	Tàrraga	2
Juneda	2	Torregrossa	12
		Vilanova	
		de Bellpuig	10
		Subtotal	124
		Mollerussa	301
		Total	425

Observem com la major part dels treballadors resideixen a Mollerussa. La resta de treballadors resideixen a pobles pròxims. Destaquem que la majoria d'aquests treballadors no mollerusencs viuen a pobles de l'àrea econòmica de Mollerussa. Mollerussa es presenta clarament com a mercat de treball de la seva àrea econòmica.

L'estudi del lloc de residència dels assistents al mercat del di-mecres permetrà situar a Mollerussa com a mercat de bens de consum. Hem enquestat una mostra a l'atzar d'assistents al mercat setmanal ja es-mentat. El tamany de la mostra és de 80 assistents.

Quadre 8 (10)			
Lloc de residència de 80 assistentas al mercat setmanal de Mollerussa			
Localitat	Assistents(nº)	Localitat	Assistents(nº)
Arbeca	1	Lleida	2
Arcs	1	Miralcamp	6
Bellví	3	Mollerussa	32
Fondarella	5	El Palau	
Gerb	1	d'Anglesola	8
Golmés	9	El Poal	2
Linyola	3	Sidamon	3
		Vila-sana	2
		TOTAL	80

La majoria dels assistents són de Mollerussa o de pobles de la seva àrea econòmica. Resta clar el paper d'aquesta població com a centre de mercat de bens de consum.

Mollerussa té un paper molt important quant als serveis. L'estudi del lloc de residència dels alumnes matriculats per primera vegada en el Centre de Formació Professional "La Salle" en el curs 1978-79 demostra la incidència de Mollerussa sobre els pobles pròxims com a mercat de serveis.

Quadre 9 (II)

Alumnes matriculats per primera vegada en el C.F.P. "La Salle" (Mollerussa)

Lloc de residència	Nº	Lloc de residència	Nº
Arbeca	1	Ivars d'Urgell	2
Almacelles	1	Linyola	3
Arcs	1	Lleida	2
Balaguer	1	Miralcamp	4
Barbens	1	Mollerussa	24
Bellcaire d'Urgell	4	Penelles	3
Bell-lloc	3	Preixana	2
Bellpuig	1	Palau d'Anglesola	7
Castellnou de Seana	2	Sidamon	2
Castellserà	4	Sudanell	1
Fondarella	2	Vallfogona de	
La Fuliola	1	Balaguer	1
Golmés	1	Vila-sana	1
		TOTAL	75

- A mode de conclusió -

Mollerussa ha experimentat, en els darrers temps, un important creixement demogràfic i econòmic. S'ha convertit en un centre econòmic important: mercat de treball, de bens i serveis. Exerceix la seva influència sobre un conjunt de pobles que l'envolten. La capitalitat de Mollerussa sobre aquests és ben palesa. Aleshores ens hem de preguntar: quin destí ha de tenir Mollerussa i la seva àrea econòmica en el futur ordenament territorial de Catalunya. Tot seguit, intentarem donar alguns elements per tal de respondre aquesta qüestió.

II. L'ÀREA ECONÒMICA DE MOLLERUSSA

I L'ORDENAMENT DEL TERRITORI CATALÀ

L'ordenament territorial, si vol ser quelcom més que un experiment de laboratori, ha d'estar fonamentat en les aspiracions populars. En aquest sentit esdevé imprescindible conèixer la visió que d'aquesta problemàtica té la població implicada. Per això l'enquesta és un dels medis que ens permetrà donar una resposta a la pregunta que hem formulat més amunt.

- El tamany d'aquesta àrea -

Si seguim les àrees de mercat de Catalunya, segons la "Geografia de Catalunya", observarem que l'àrea de Mollerussa comprén una extensió de territori de 312 Km². El tamany d'aquesta àrea, segons la tipologia de Brunet, està situat a mig camí entre el districte i la comarca.

Comparem ara aquest tamany amb el d'algunes comarques pròximes a Mollerussa. Establirem la comparació mitjançant el valor de G.

Àrea	Quadre 10 (12)	G = 8'7074 - logRa
	Extensió en km ² Ra	
de Mollerussa	312	6'21
Segarra	645'39	5'89
Urgell	673'55	5'87
Garrigues	832'75	5'78
Segrià	1420'87	5'55
Noguera	1847'69	5'44

Observem com l'àrea de Mollerussa té una G relativament alta, en comparació a la d'altres comarques lleidatanes. Això és degut a la seva menor extensió. Aquest fet no és argument suficient per tal de descartar la consideració d'aquesta àrea com a una unitat d'ordenament territorial. Profunditzem més en aquesta problemàtica.

- L'enquesta realitzada -

S'envià una enquesta, reproduïda a l'apèndix, a un nombre ampli d'Ajuntaments. Fou contestada per setze ajuntaments. Fonamentalment treballarem amb dues parts d'aquesta enquesta:

1/La qüestió F: "Quina població penseu que hauria de ser el vostre cap comarcal, cas de que la Generalitat iniciés una reestructuració comarcal?"

2/Les qüestions de la secció D de la dita enquesta, referents a diverses qüestions de mercat.

A l'apèndix reproduïm i cartografiem els resultats.

Les respostes a la qüestió F permeten comprovar que un grup de dotze ajuntaments veuen a Mollerussa com a cap comarcal. Aquests són: Bell-lloc, Bellví, Barbens, El Poal, Sidamon, Miralcamp, Fondarella, El Palau d'Anglesola, Mollerussa, Ivars d'Urgell, Castellnou de Seana i Linyola.

Les respostes a la secció D, resumides en la taula-resum adjunta, permeten comprovar que Mollerussa té un paper molt important, paper reconegut pels ajuntaments, en les següents funcions:

- a) com a centre de divertiment $\begin{pmatrix} 12 \\ 2 \end{pmatrix} (13)$
- b) com a mercat per a comprar
maquinària pel camp $\begin{pmatrix} 10 \\ 4 \end{pmatrix}$
- c) com a centre on van a estu-
diar el BUP i la FP $\begin{pmatrix} 7 \\ 5 \end{pmatrix}$
- d) com a mercat per a comprar
llavors $\begin{pmatrix} 7 \\ 4 \end{pmatrix}$
- e) com a mercat per a reparar
eines i maquinària del camp $\begin{pmatrix} 7 \\ 3 \end{pmatrix}$

Altres funcions són també importants, com es pot veure en la dita taula-resum, ja que determinats municipis les han considerats o bastant importants (codi 2) o molt importants (codi 1). Aquestes funcions són:

- a) com a mercat per a portar
a vendre productes agrícoles
i ramaders (alimentació) $\begin{pmatrix} 6 \\ 4 \end{pmatrix}$
- b) com a mercat per a comprar
en general $\begin{pmatrix} 5 \\ 8 \end{pmatrix}$
- c) com a mercat per a comprar
productes per alimentació $\begin{pmatrix} 5 \\ 7 \end{pmatrix}$

També observem el dèficit sanitari de Mollerussa $\begin{pmatrix} 2 \\ 2 \end{pmatrix}$. Lleida és el centre de mercat d'aquest servei tan important $\begin{pmatrix} 10 \\ 2 \end{pmatrix}$.

T A U L A - R E S U M

de la qüestió "D" de l'enquesta: "Els següents centres de mercat, quin paper tenen sobre la vostra població?"

	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga
1.Com a mercat per a comprar en general.	0 2	1 4	0 1	4 6	5 8	4 2
2.com a mercat per a comprar pro- ductes per alimentació.	0 2	3 1	0 1	2 3	5 7	2 3
3.com a mercat per a comprar ma- quinària pel camp.	0 0	1 1	1 0	3 5	10 4	1 2
4.com a mercat per a comprar a- dobs.	0 0	2 2	0 1	2 2	4 4	1 2
5.com a mercat per a comprar lla- vors.	0 0	3 3	1 0	1 3	7 4	2 1
6.com a mercat per a reparar ei- nes i maquinària del camp.	0 0	2 0	1 0	2 4	7 3	2 1
7.com a mercat per a portar a ven- dre productes agrícoles i rama- ders(alimentació).	0 0	2 4	1 0	2 5	6 4	1 2
8.com a centre on van a estudiar el BUP i la FP.	0 0	4 3	1 1	5 3	7 5	1 1
9.com a centre amb serveis sani- taris.	0 0	1 0	0 0	10 2	2 2	2 1
10.com a centre de divertiment.	0 0	1 2	1 1	3 3	12 2	0 2

Nota:Aquesta taula-resum fa referència a la secció D de l'enquesta re-
produïda a l'Apèndix 1.Les respostes dels Ajuntaments estan reproduïts
a l'apèndix 2.Aquí només hem reproduït,per a cada una de les preguntes
de la secció D,el nombre d'ajuntaments que veuen als diversos centres
de mercat(Balaguer,Bellpuig,...)com a molt importants(esquerra)i com
a bastant importants(dreta).Exemple:"com a mercat per a comprar en general"
no hi ha cap ajuntament que consideri a Balaguer com a mercat molt im-
portant,però n'hi ha dos que el consideren bastant important.Etcètera.

- L'àrea de Mollerussa i el seu lloc dins la jerarquia -

La Divisió Territorial de Catalunya de 1932 pretengué dividir Catalunya en unitats, no massa nombroses, per tal de descentralitzar tota una sèrie de serveis.⁽¹⁴⁾ El mapa de mercats, elaborat per la Ponència, situava a Mollerussa com a centre de mercat d'una petita àrea. Aquesta realitat es repetia en altres indrets de Catalunya (Bellpuig i la seva àrea, Prats de Lluçanès i el Lluçanès, ...). La Generalitat optà per no consagrar aquestes petites unitats com a comarques. Les comarques es referirien a mercats més amplis. Aquestes petites unitats foren integrades en les diverses comarques sorgides a partir dels mercats més grans.

La realitat socio-econòmic ha canviat molt en els darrers decennis. S'ha de continuar prescindint, en una futura Divisió Territorial, d'aquestes petites àrees?

Hem documentat el paper tan fonamental que Mollerussa exerceix sobre un conjunt de pobles pròxims. Hem vist, també, la voluntat de molts ajuntaments, que reconeixen a Mollerussa com a cap comarcal. Formulem, ara, les possibilitats que tenen aquestes petites unitats en una futura Divisió:

1/Deixar-les de banda, i no consagrar-les com a unitats d'ordenament territorial.

2/Fer d'aquestes petites àrees noves comarques.

3/Determinar el lloc que aquestes petites àrees ocupen dins la jerarquització territorial catalana. I en funció d'aquest lloc, descentralitzar els serveis en aquestes unitats, analitzant en quin grau un servei ha d'estar present. El grau està en funció del lloc dins la jerarquia.

Pensem que és la tercera opció la més convenient,⁽¹⁵⁾ ja que la realitat les consagra com a unitats de descentralització de serveis (ensenyament secundari, bancs, mercat setmanal, ...) És indiferent el nom amb el qual s'identifiqui aquesta àrea. Allò important és el lloc dins la jerarquia i el grau en que els serveis han d'ésser presents.

- La jerarquització del territori català -

Es un tema prou conegut per a insistir-hi excessivament. A Catalunya trobem, fonamentalment, quatre nivells que defineixen l'organització jeràrquica del territori. Vegem una situació real, explicitada en un exemple: l'àrea econòmica de Mollerussa.

Quadre 11		
La jerarquització de l'espai català		
Lloc dins la jerarquia	Centre de Mercat	Àrea de radiació
1	Barcelona	Catalunya
2	Lleida	Àmplia zona de la Depressió Central i Pre-pirineu
3	Mollerussa	Pobles pròxims
4	Miralcamp	Unitats(familiars,... que constitueixen el poble,així com algun pobles pròxims(en al gun aspecte concret)

El procés de descentralització de l'ensenyament és un bon exemple de com, en funció d'aquests quatre nivells, s'haurien de descentralitzar els serveis a Catalunya, un cop assolida una nova Divisió, basada en el criteri que estem insinuant.

A Barcelona (Nivell 1) trobem tota mena d'estudis, des de primaris fins als estudis més especialitzats. A Lleida (Nivell 2) trobem des de primaris fins determinats estudis universitaris. A Mollerussa (Nivell 3) existeixen estudis primaris i secundaris (BUP i FP). Als diversos pobles de l'àrea de Mollerussa (cada poble està en el nivell 4) trobem un ensenyament primari.

Un procés similar s'hauria de produir per tal de descentralitzar, democràticament cada servei. Però és una condició prèvia la Divisió Territorial en funció de la jerarquia i, per tant, consagrant, territorialment parlant, totes les unitats existents.

- Per a una nova consciència sobre el territori -

L'ordenament territorial de Catalunya ha de fonamentar-se en un gran debat popular. Cal que en els pobles es parli d'aquestes qüestions i s'ofereixin les pròpies alternatives.

En tot cas, una última observació esdevé necessària i útil: tan inútil és, pel funcionament i la eficàcia d'una nova Divisió, l'eliminar, com a unitats d'ordenament, a aquestes petites àrees, com intentar defensar un paper **mé important del que tenen**. Si pensem en l'Urgell, veurem que molts pobles es consideren urgellencs. A nivell d'ordenament territorial no és cap problema considerar una àrea molt àmplia com a Urgell. Però, a l'hora de parlar de capitalitats, hem de ser conscients de que existeixen tres poblacions amb una capitalitat real (més àmplia o menys): Bellpuig, Mollerussa i Tàrraga.

Aleshores cal veure el lloc que, dins la jerarquia, ocupa cada una d'aquestes poblacions. I determinar en quin grau els serveis seran descentralitzats en cada una d'aquestes poblacions, totes elles centre de mercat d'una àrea. No tindria cap sentit que Mollerussa deixés d'ésser el centre administrador del Canal d'Urgell, com tampoc tindria cap sentit que Mollerussa, Bellpuig i Tàrrrega tinguessin cada una d'elles un hospital on es realitzassen determinades operacions quirúrgiques (les més corrents).

III. CONCLUSIONS

Els desequilibris existents en el territori català exigeixen unes mesures molt importants de política territorial.⁽⁶⁾ Dues possibilitats poden concretar-se:

1) Descentralitzar l'activitat econòmica, potenciant el creixement de tot el territori català;

i 2) Mantenir l'actual concentració del creixement econòmic en l'Àrea Metropolitana de Barcelona.

El "Regional Planning", elaborat en temps de la IIa República intentà la primera de les alternatives. Però els esdeveniments impediren aquesta descentralització. La "Divisió Territorial" de 1932 pretengué crear unitats territorials per tal de descentralitzar els serveis. Les mateixes causes impediren llur desenvolupament. Des de 1939 la concentració de l'activitat econòmica en l'Àrea Metropolitana de Barcelona ha augmentat. Els desequilibris territorials a Catalunya han augmentat en aquest període en que es produeix la revolució industrial a Catalunya. La divisió del territori català en províncies no ha afavorit la descentralització dels serveis.

En el nostre treball no hem discutit àmpliament la necessitat d'una nova Divisió Territorial de Catalunya, ja que és una mesura de política territorial que hom considera necessària si es vol dur a terme una política realment democràtica. La descentralització econòmica ha d'anar paral·lela a aquesta descentralització dels serveis.

Amb el nostre treball hem volgut posar de relleu:

1) La necessitat de tenir en compte la voluntat popular en aquesta qüestió tan vital com és la nova Divisió del Territori català. Cal iniciar un debat en el qual participi la totalitat de la població catalana. Aquest debat hauria d'ésser fomentat per tots els Ajuntaments catalans, de forma coordinada. Per això hem volgut enquestar els Ajuntament democràtics de l'àrea econòmica de Mollerussa. I en aquest debat haurien de participar totes les organitzacions populars de Catalunya.

2) Cal que siguin reconegudes com a unitats d'ordenament territorial tota una sèrie de petites àrees econòmiques (ex: la de Mollerussa). A partir de l'àrea d'irradiació de tots els centres de mercat de Catalunya (des del nivell regional fins el local) haurà d'establir-se quins serveis

S'haurà de definir el lloc que aquestes i les altres àrees de mercat de Catalunya ocupen en la jerarquia territorial catalana. El grau en que els diversos serveis hauran d'ésser descentralitzats en cada una de les unitats d'ordenament del territori està en funció del lloc que aquestes ocupen dins la jerarquia.

Finalment, una darrera observació: la descentralització dels serveis i, en general, tota la descentralització econòmica està en contradicció amb una de les tendències bàsiques del capitalisme: la concentració. Per això la tasca de fer una nova Divisió i de fomentar els serveis per tot Catalunya està i estarà plena d'entrebancs. Per això la participació popular en tot aquest debat i posterior procés esdevé imprescindible.

ENRIC VICEDO I RIUS

NOTES

(1) La població dels anys 1718 i 1787 és reproduïda per Pierre VILAR a "Catalunya dins l'Espanya Moderna" Volum III. Edicions 62. La de 1857 prové de la "Geografia de Catalunya" Volum III. Editorial Aedos. Les dades de 1936 provenen de "Població de Catalunya. 1936". Editat pel Servei Central d'Estadística de la Generalitat de Catalunya. La resta de dades provenen de les publicacions del Instituto Nacional de Estadística (INE) i de les del Consorci de Documentació i Informació de Catalunya (CDIC).

(2) La taxa de creixement real ha estat calculada mitjançant la fórmula:

$$cr = \sqrt[t]{\frac{P}{P_0}} - 1$$

cr: taxa de creixement real en tant per u; t: període considerat ;
P: Població final; P₀: Població inicial.

El valor obtingut ha estat multiplicat per 100, per tal d'obtenir la taxa en %.

(3) Actualment es considera que el creixement de la població catalana durant el XVIII no fou tan elevat. Però, en tot cas, Mollerussa no destaca per un gran creixement demogràfic durant el segle XVIII.

(4) Les fonts d'aquest quadre ja han estat esmentades a la nota 1.

(5) L'efecte "spread" de Myrdal pot resumir-se així: "Al estimular la demanda (per exemple, de productes agrícoles i minerals) en altres regions, i en especial en les vecines, la expansió de les àrees en desenvolupament pot iniciar en altres parts el creixement econòmic". Fragment reproduït de D.E. KEEBLE "Modelos de desarrollo económico". Aquest treball es troba a l'obra col·lectiva "La Geografía y los modelos socio-económicos". Instituto de Estudios de Administración Local.

(6) "... i les oficines del Canal d'Urgell establertes en aquest lloc, li donan un moviment que nos nota en les demés poblacions, essent de les que més prosperitat ha obtingut de tota la plana, ..." Així s'expressa Ceferí ROCAFORT, referint-se a Mollerussa, en la seva obra dedicada a la província de Lleida, plana 172, obra inclosa dins la "Geografia General de Catalunya". Al volum III de la "Geografia de Catalunya", d'Aedos, es diu de Mollerussa: "Les funcions específiques de Mollerussa expliquen aquestes particularitats. Allí està domiciliada l'empresa del Canal d'Urgell. Quan el cànon era cobrat en espècie, això requeria la recepció, manipulació i venda dels gèneres recol·lectats; per fer-ho es do-

micilià en una estació de tren. La posició central de la vila respecte del pla regat ha permès el manteniment d'aquesta petita administració Planes 35-36.

(7) Mapa d'irradiació dels mercats catalans. "Geografia de Catalunya" Volum Ier. Aedos.

(8) Font: "Establecimientos clasificados por tamaño y actividad económica" Província de Lleida. CIDC.

(9) Dades facilitades per l'empresa ILERCESA.

(10) L'enquesta fou realitzada per un grup d'alumnes i l'autor, en el curs 1978-79, com a exercici pràctic de "Formació Humanística" en el Centre de Formació Professional Agrària de Mollerussa.

(11) Font: Institut Politècnic de Lleida.

(12) Les extensions en km^2 de les comarques del Segrià, Segarra, Noguera, Garrigues i Urgell provenen de "La Divisió Territorial de Catalunya", obra editada per la Generalitat de Catalunya i reeditada el 1977 pel Congrés de Cultura Catalana i l'editorial Seix Barral.

L'extensió de l'àrea de Mollerussa l'hem obtinguda sumant l'àrea de cada un dels municipis que la "Geografia de Catalunya" d'Aedos inclou, en el seu mapa d'irradiació dels mercats catalans, com a vinculats a Mollerussa. Les extensions d'aquests municipis provenen de la "Reseña estadística de la provincia de Lérida. 1969" INE.

El mètode de càlcul de G prové de HAGGETT "El análisis locacional en la Geografía Humana. Editorial Gustavo Gili.

(13) Els valors inclosos dins el parèntesi indiquen el nombre d'ajuntaments que han considerat a Mollerussa com a mercat molt important (codi 1 a l'enquesta enviada) o bé com a mercat bastant important (codi 2). La posició d'aquests dos codis dins el parèntesi és $\begin{pmatrix} \text{codi 1} \\ \text{codi 2} \end{pmatrix}$.

(14) Veure la reedició de la "Divisió Territorial de Catalunya".

(15) Si es vol fer una nova Divisió Territorial des d'una perspectiva democràtica, cal consagrar aquestes petites unitats. La Generalitat, el 1932, no estava en condicions de descentralitzar els serveis a un nivell tan baix dins la jerarquia del territori català. Però ara estem en una fase de desenvolupament econòmic en la qual és possible i necessari descentralitzar els serveis fins a les unitats territorials més petites. Aquesta descentralització ha de ser una veritable redistribució de la riquesa.

(16) Totes aquestes qüestions són analitzades per Lluís Casassas en la seva obra "Barcelona i l'espai català". Curial.

A P È N D I X

Aquest apèndix consta de tres parts:

Apèndix 1: Hem reproduït aquí l'enquesta enviada als Ajuntaments.

Apèndix 2: Hem tabulat les respostes a la secció "D".

Els Ajuntaments que varen respondre es troben relacionats a la primera columna (Arbeca, Barbens, ... fins Vilanova de Bellpuig). Les altres columnes expresen les respostes a les qüestions de la secció "D" de l'enquesta. Cada columna fa referència a una de les qüestions. I en cada columna hi ha la relació de centres de mercat (Balaguer, Bellpuig, ... fins a Tàrraga). En aquest quadre només hem assenyalat les apreciacions "molt important" (nombre 1) i "bastant important" (nombre 2). Per exemple: la columna (1) recopila les respostes a la qüestió "com a mercat per a comprar en general". Arbeca ha dit que Lleida té un paper "molt important" (nombre 1) i que Les Borges Blanques té un paper "bastant important" (nombre 2).

Apèndix 3: Aquests mapes estan basats en l'apèndix 2.

La línia contínua significa "paper molt important" i la línia discontinua "paper bastant important". El nombre entre parèntesi que hi ha a cada mapa indica la qüestió de la secció "D" a la qual fa referència.

APÈNDIX 1

ENQUESTA SOBRE MERCATS (CONTESTADA PELS AJUNTAMENTS)

Nom de la població: _____

A/ Té aquest poble un mercat setmanal propi? SI ☐ NO ☐

En cas afirmatiu: Quin dia es celebra?: _____

Tipus de productes que es venen: _____

De quins pobles venen els compradors: _____

De quins pobles venen els productes: _____

B/ Té aquest poble alguna Fira pròpia? SI ☐ NO ☐

Quantes?: _____ Quan es celebren?: _____

Tipus de productes que es venen: _____

D'on venen els productes?: _____

D'on venen els compradors?: _____

C/ A quins mercats acudeixen els habitants d'aquesta població?Contesteu amb els següents números:1 Acudeixen Molt ☐ Bellpuig

2 Acudeixen Bastant ☐ Les Borges Blanques

3 Acudeixen Poc ☐ Lleida

4 Acudeixen Gens ☐ Mollerussa

☐ Tàrraga

☐ Altres: _____

D/ Els següents centres de mercat,quin paper tenen sobre la vostra població?.Contesteu ,si us plau,amb números: 1 paper molt important

2 paper bastant important

3 paper poc important

4 paper gens important

com a mercat per a comprar en general	com a mercat per a comprar productes per alimentació	com a mercat per a comprar maquinària pel camp	com a mercat per a comprar adobs	com a mercat per a comprar llavors	com a mercat per a reparar eines i maquinària del camp	com a mercat per a portar a vendre productes agríco- les i ramaders(alimentació)	com a centre on van a estudiar el BUP i FP	com a centre amb ser- veis sanitaris	com a centre de diver- timent
BELLPUIG	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LES BORGES BLANQ.	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
LLEIDA	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
MOLLERUSSA	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐
TARREGA	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

E/Escriviu,si us plau,el nom de cinc pobles,per orde d'importància, amb els quals el vostre poble es relaciona més: _____

F/Quina població penseu que hauria de ser el vostre cap comarcal,cas de que la Generalitat iniciés una reestructuració comarcal?: _____

G/Observacions que es vulguin fer: _____

Aquesta enquesta ha estat contestada per _____ en nom de _____
;Data: _____

	(1)				(2)				(3)				(4)					
	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga
Arbeca			2	1					2	1	2			2			2	
Barbens		2		2	2	1		1			2	2		1				
Bell-lloc				1						1								
Bellpuig		2			2	2		1			2	2						
Bellvís	2			1	2					2	1					1	2	
Castellnou de Seana					2						2							
Fondarella					1						1						1	
Ivars d'Urgell	2			2	2	1	2	2		2	2	1					2	2
Linyola				1	1	1												
Miralcamp					2						2							
Mollerussa				2	1					2	1						2	1
El Palau d'Anglesola					2													
El Poal				2	1		2				1						1	
Preixana		1		2		1		1				1		2				1
Sidamon		2		2	1						1					1	1	
Vilanova de Bellpuig		2			2	2					2			1				

	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga
Arbeca		2								2	1					2	1					2	2	
Barbens		1						1			2	1					2	1					2	2
Bell-lloc																						1	2	
Bellpuig																								
Bellví										2	1						2	1				1	1	
Castellnou de Seana											2						2						2	
Fondarella											1						1						1	
Ivars d'Urgell		2									2	2				1	2	2				2	1	
Linyola																								
Miralcamp		1									2						2					1	2	
Mollerussa										2	1						2	1				2	1	
El Palau d'Anglesola																							1	
El Poal											1					2	1					1		
Preixana		1	1	1				1	1			1										2	2	1
Sidamon										2	1						1	1				1	1	
Vilanova de Bellpuig		2									1						1	2				1		

(5)

(6)

(7)

(8)

	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga	Balaguer	Bellpuig	Les Borges Blanques	Lleida	Mollerussa	Tàrraga
Arbeca				1						2	1					2	1							
Barbens				1		2		2			1	2					1	2						
Bell-lloc				1							1						1							
Bellpuig																								
Bellví				1						1	1						1							
Castellnou de Seana											2													
Fondarella					1						1													
Ivars d'Urgell				2	2	1				2	1													
Linyola																								
Miralcamp				1	2						1													
Mollerussa				2	1					2	1													
El Palau d'Anglesola				1							1													
El Poal				1							1													
Preixana	1			1		1		1	1	1	2	2												
Sidamon				1				2	2	1	1													
Vilanova de Bellpuig				1							1													

(9)

(10)

(1)

